

УДК 338.431

DOI: 10.24144/2078-1431.2021.2(27).161-166

Євгенія Палійчук,

кандидат економічних наук,
доцент кафедри економічної теорії

Святослав Пінцак,

аспірант

Катерина Свирід,

магістр другого року навчання
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

АГРАРНЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО ТА ЙОГО МІСЦЕ В ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ

Статтю присвячено проблемам розвитку аграрного підприємництва та визначенню ролі аграрної сфери в економіці країни. Агробізнес є однією з основних форм підприємництва в аграрному секторі економіки України. Всі виробничі та обслуговуючі фірми й організації, які функціонують у сфері АПК, є структурними елементами агробізнесу. У дослідженні проаналізовано стан розвитку аграрного підприємництва в Україні порівняно з минулими роками. Зроблено висновки щодо тенденцій і шляхів розвитку українського аграрного підприємництва.

Ключові слова: аграрне підприємництво, агропромисловий комплекс, агробізнес, сільське господарство.

This scientific work is devoted to the problems of agricultural entrepreneurship and determining the role of the agricultural sector in the economy. Agribusiness is one of the main forms of entrepreneurship in the agricultural sector of Ukraine's economy. All production and service firms and organizations operating in the field of agro-industrial complex belong to the structural elements of agribusiness. The study analyzes the state of development of agricultural entrepreneurship in Ukraine compared to previous years. Conclusions are made on the trends and ways of development of Ukrainian agricultural entrepreneurship. Currently, institutional transformation. Ukrainian economy in the direction of its green growth is not sufficiently directed nature due to imperfectleaf, inconsistency and inefficiency existing mechanisms. However, national institutional infrastructure green growth, according to experts scenarios are not just toolsmentorship to achieve national goals, but also a prerequisite for successful state policy in spatial and sectoral dimension. So, existence at the international level is sufficient number of institutional mechanisms determines the need to create infrastructure and at the national level levels. In matters of its formation Ukraine should also be determined, taking into account convergence of their positions from the pits of the international community.

Key words: agrarian entrepreneurship, agro-industrial complex, agribusiness, agriculture.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Ефективне функціонування господарства країни в цілому і добробут людей залежать від розвитку аграрного сектору. Аграрна сфера економіки характеризується доволі специфічними відносинами, які виникають між господарюючими суб'єктами з питань привласнення та використання землі як основного фактору виробництва, що є головною відмінністю аграрного сектору від інших секторів економіки. Україну дедалі частіше називають аграрною країною. Адже сільське господарство виробляє дедалі більше національного ВВП, дає все більше експортної виручки, не збавляє обертів навіть під час кризи. За даними аналізу макроекономічних показників український агросектор показує потужне зростання завдяки новому врожаю. У липні 2021 року виробництво у сільському господарстві зросло на 9,2% рр. У поточному році збір врожаю ранніх зернових культур є значно вищим за минулорічний. За попередніми даними у 2021 році обсяг сільськогосподарського виробництва має тенденцію до зростання (близько 2,5%). Цей показник містить зростання у рослинництві на 7%, проте спостерігається спад у тваринництві на 5%.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню проблем розвитку аграрного виробництва та шляхів їх вирішення присвячено велику кількість наукових праць вчених-економістів, зокрема: стратегічне управління економічним розвитком аграрного сектору регіонів України є предметом вивчення Н.О. Петренко [1], управління організаційно-економічною безпекою аграрних підприємств досліджує Рафал Анджей Лізут [2], управління трудовим потенціалом аграрної сфери в умовах сталого розвитку вивчає О. Васильєва [3], вплив інтеграції на розвиток суб'єктів аграрного бізнесу висвітлює у своїх працях І. Куценко [4].

Цікавими є наукові праці С. Петрухи, що стосуються антикризового регулювання аграрного сектору економіки України [5], Н. Алесандрової, яка досліджує агропромисловий комплекс та особливості його діяльності в сучасних умовах господарювання [6]. Також багато публікацій на тему ведення та управління аграрним бізнесом видано закордонними авторами, зокрема уваги заслуговує опис просування ринку фермерів за допомогою інформаційних підштовхувань та купонів Ніколь Дідеро, Марко Костаніро [7].

Мета статті (постановка завдання). Метою наукового дослідження є визначення місця аграрного підприємництва в економіці України та шляхів подальшого розвитку аграрного бізнесу.

Результати дослідження. Основною ланкою вітчизняної економіки є підприємство в аграрній галузі. Так історично склалося, що Україна є житницею Європи, оскільки на нашій території зосереджено понад 25% світових чорноземних ґрунтів з високим рівнем родючості. Україна залишається найбільшим експортером соняшникової олії та одним із найбільших експортерів зерна у світі.

Аналіз даних статистичних звітів свідчить про те, що «зернові та кормові культури, включаючи пшеницю, кукурудзу, ячмінь, соняшник, цукровий буряк, тютюн, бобові, фрукти та овочі, є основними сільськогоспо-

дарськими культурами, що роблять Україну одним із світових лідерів». Дані державної служби статистики свідчать про те, що у 2020 році «Україна встановила кілька рекордів у виробництві зернових: врожай пшениці – 28,2 млн т (експорт – 20,5 млн т), кукурудзи – 35,2 млн т (експорт – 30,3 млн т)». У 2021 році «середня врожайність пшениці в Україні склала 4 т/га (у Франції 8 т/га), а кукурудзи 7 т/га (в США в штаті Айова з подібним кліматом – 12 т/га). Тому в Україні є значний потенціал до збільшення врожайності культур та валового збору врожаїв зернових» [8].

Україна має всі передумови для розвитку агровиробництва як ефективного та перспективного сектору вітчизняної економіки. Сільськогосподарське виробництво України забезпечує приблизно 25 % вітчизняного ВВП і майже 40 % експортних надходжень.

Як бачимо з рис. 1, сільське господарство в останнє десятиліття поступово нарощує обсяги виробництва і збільшує свій внесок у ВВП країни.

Рис 1. Структура економіки у % ВВП. [8]

Аналітики Capital-time.com пишуть про те, що «Україна є беззаперечним лідером у торгівлі зерновими культурами (пшеницею, кукурудзою, ячменем), соняшниковою олією, також добрі позиції спостерігаються в торгівлі тваринницькою продукцією, зокрема курятиною й окремими молочними продуктами». Вважається, що «продукція українських виробників постачається в понад 190 країн світу, переважно до країн Азії (понад 40 %), Євросоюзу (майже 32 %), Африки (17 %)». Найбільший за розмірами внесок у виробництво національного продукту України у 2020 році сформували аграрні підприємства з переробниками – близько 23% ВВП країни. У структурі зайнятості населення за видами економічної діяльності в топ-5 галузей входять торгівля, сільське господарство, промисловість, освіта та логістика. Capital Times провели аналіз динамічних структур ВВП

України в розрізі сектору економіки та вивели прогноз на 2020-2022 рр. Вони прогнозують, що «в цілому збережеться висока частка сільського господарства, торгівлі та переробної промисловості. Зростання секторів, попри турбулентність у світовій економіці, очікується в адміністративних та соціально значущих галузях» [9].

Саме українські аграрні підприємства дозволяють вітчизняній економіці тримати свої позиції, з огляду на те, що попит на продукцію, яка виробляється на сільськогосподарських угіддях, залишається на високому рівні. Свої загальні внески в економіку України збільшують інтернет-технології та охорона здоров'я. Спад активності прогнозується в галузі будівництва, туризму, транспорту та фінансів. Кризові явища спостерігаються у торгівлі, освіті та логістиці, проте їх частка у складі ВВП не знижується.

На основі даних державної служби статистики України було порівняно рентабельність деяких галузей економіки та виявлено найприбутковішу. За результатами аналізу найрентабельнішими виявилось тимчасове розміщення та організація харчування – близько 37,3%.

Найбільш рентабельними вважаються такі види діяльності: «операції з нерухомим майном – 25,9%, інформація і телекомунікації – 18,4%, оптова і роздрібна торгівля – 16,3%, промисловість – 12,8%, професійна, наукова та технічна діяльність – 10,8%, фінансова та страхова діяльність – 8,9%, діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування – 8,1%,» а також «сільське, лісове і рибне господарство – 3,8%, транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність – 2,7%, охорона здоров'я – 0,9%» [10].

Аграрна сфера за своїм рівнем рентабельності займає восьму позицію серед інших галузей та сфер економіки України.

Висновки. Стратегія сталого розвитку України наголошує на тому, що економічне зростання буде пов'язано «не з експлуатацією природних ресурсів, а з широким застосуванням моделей «зеленої» економіки [11].

На конференції ООН зі сталого розвитку, що відбулася 10-11 січня 2011 року в Нью-Йорку, було розглянуто питання зв'язку між концепціями «зелена економіка» та «сталий розвиток» і зроблено висновок, що «зелена економіка – це орієнтована на результат концепція, спрямована на досягнення конвергенції між трьома складовими сталого розвитку», однак стратегії переходу до «зеленої» економіки потребують більш ґрунтовного розроблення економічних важелів на рівні як національних економік, так і окремих секторів [12, с.7].

Сільське господарство тісно пов'язане з аграрним підприємництвом і беззаперечно стосується сфери «зеленої» економіки, яка, на нашу думку, є базою сталого розвитку економіки України.

Для підвищення рентабельності аграрної галузі необхідно досягти таких стратегічних цілей :

- підвищити вдвічі продуктивність людської праці у сільському господарстві;
- збільшити площу земель сільськогосподарського призначення, зайнятих під органічним виробництвом;

- інвестувати в сільськогосподарські дослідження, сільську інфраструктуру та розвиток технологій;
- підтримувати на належному рівні функціонування ринків продовольства;
- підтримувати заснування та розвиток малих сільськогосподарських підприємств (із розміром використовуваної земельної ділянки до 50 гектарів земельних угідь);
- підвищити експорт продукції української харчової промисловості та переробки сільськогосподарської сировини.

У подальших наукових дослідженнях плануємо вивчити методи ефективного розвитку агробізнесу за кордоном та виділити аспекти, які можна використати в аграрній сфері України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Стратегічне управління економічним розвитком аграрного сектору регіонів України: теорія, методологія, практика: монографія / Н. О. Петренко. - Умань : Сочінський М. М. [вид.], 2018. 439 с.
2. Управління організаційно-економічною безпекою аграрних підприємств: стратегії, механізми, системи: монографія / Рафал Анджей Лізут. Харків : Смугаста типографія, 2019. 321 с.
3. Управління трудовим потенціалом аграрної сфери в умовах сталого розвитку : автореф. дис. ... д-ра екон. наук : 08.00.03 / Васильєва Олена Олексіївна ; Класич. приват. ун-т. - Запоріжжя, 2021. 40 с.
4. Вплив інтеграції на розвиток суб'єктів аграрного бізнесу : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.04 / Куценко Ігор Віталійович ; Сум. нац. аграр. ун-т. Суми, 2021. 20 с.
5. Антикризове регулювання аграрного сектору економіки України: автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.03 / Петруха Сергій Валерійович ; Держ. навч.-наук. установа «Акад. фінанс. упр.». Київ, 2018. 23 с.
6. Алесандрова Н. Агропромисловий комплекс, особливості діяльності в сучасних умовах господарювання. URL: <http://www.refotext.com/referat-text-7663-4.html>.
7. Promoting farmers market via information nudges and coupons: A randomized control trial - Didero - 2021 - Agribusiness - Wiley Online Library.
8. Як змінилася економіка за 30 років незалежності. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2021/08/23/677115>
9. Привлечение финансового и стратегического партнера для Вашего бизнеса. URL: <https://www.capital-times.com>
10. Найприбутковіші галузі економіки України у 2021 році: список Держстату. URL: https://economy.24tv.ua/naupributkovishi-galuzi-ekonomiki-ukrayini-novini-ekonomiki-ukrayini_n1749419
11. Стратегія сталого розвитку України до 2030 року. URL: <https://igu.org.ua/sites/default/files/Стратегія-сталого-розвитку.pdf>
12. Основні засади впровадження моделі «зеленої» економіки в Україні : навч. посіб. / Т.П. Галушкіна, Л.А. Мусіна, В.Г. Потапенко та ін. ; за наук. ред. Т.П. Галушкі-

ної. К. : Інститут екологічного управління та збалансованого природокористування, 2017. 154 с.

REFERENCES

1. Petrenko, N.O. (2018). Stratehichne upravlinnia ekonomichnym rozvytkom ahrarynoho sektoru rehioniv Ukrainy: teoriia, metodolohiia, praktyka [Strategic management of economic development of the agricultural sector of the regions of Ukraine: theory, methodology, practice]. Uman' [in Ukrainian].
2. Lizut, R. A. (2019). Upravlinnya orhanizatsiyno-ekonomichnoyu bezpekoyu ahrarynykh pidpryyemstv: stratehiyi, mekhanizmy, systemy [Management of organizational and economic security of agricultural enterprises: strategies, mechanisms, systems]. Kharkiv: Smuhasta typohrafiya [in Ukrainian].
3. Vasylieva, O.O. (2021). Upravlinnya trudovym potentsialom ahrarynoi sfery v umovakh staloho rozvytku [Management of labor potential of the agricultural sector in terms of sustainable development]. Zaporizhzhia [in Ukrainian].
4. Kutsenko I.V. (2021). Vplyv intehratsiyi na rozvytok sub'yektiv ahrarynoho biznesu [The impact of integration on the development of agricultural businesses]. Sumy [in Ukrainian].
5. Petrukha S.V. (2018). Antykryzove rehulyuvannya ahrarynoho sektoru ekonomiky Ukrayiny [Anti-crisis regulation of the agrarian sector of the economy of Ukraine]. Kyiv: Derzh. navch.-nauk. ustanova "Akad. finans. upr." [in Ukrainian].
6. Alessandrova N. (2021). Antykryzove rehulyuvannya ahrarynoho sektoru ekonomiky Ukrayiny [Agro-industrial complex, features of activity in modern economic conditions]. *refotext.com* Retrieved from <http://www.refotext.com/referat-text-7663-4.html>. [in Ukrainian].
7. Didero (2021). Promoting farmers market via information nudges and coupons: A randomized control trial. Retrieved from: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1002/agr.21688#reference>. [in English].
8. Yak zminylasya ekonomika za 30 rokiv nezalezhnosti [How the economy has changed in 30 years of independence]. *www.epravda.com.ua*. Retrieved from <https://www.epravda.com.ua/publications/2021/08/23/677115>. [in Ukrainian].
9. Privlecheniye finansovogo i strategicheskogo partnera dlya Vashego biznesa [Attracting a financial and strategic partner for your business]. *capital-times.com*. Retrieved from <https://www.capital-times.com>. [in Russian].
10. Nayprybutkovishi haluzi ekonomiky Ukrayiny u 2021 rotsi: spysok Derzhstatu [The most profitable sectors of the Ukrainian economy in 2021: the list of the State Statistics Committee]. *economy.24tv.ua*. Retrieved from https://economy.24tv.ua/nayprybutkovishi-galuzi-ekonomiki-ukrayini-novini-ekonomiki-ukrayini_n1749419 [in Ukrainian].
11. Stratehiya staloho rozvytku Ukrayiny do 2030 roku [Strategy of sustainable development of Ukraine until 2030]. *igu.org.ua*. Retrieved from <https://igu.org.ua/sites/default/files/Стратегія-сталого-розвитку.pdf> [in Ukrainian].
12. Halushkina, T.P. (2017). Osnovni zasady vprovadzhennya modeli «zelenoyi» ekonomiky v Ukrayini [Basic principles of implementation of the model of "green" economy in Ukraine]. Instytut ekolohichnoho upravlinnya ta zbalansovanoho pryrodokorystuvannya- Institute of Environmental Management and Balanced Nature Management. [in Ukrainian].